HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואסורים בדבר של אותה העיר ואיזהו דבר של עולי בבל [א]כגון הר הבית והעזרות והבור שבאמצע הדרך ואיזהו דבר של אותה העיר [ב]כגון הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים והכותב חלקו לנשיא ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט (א) מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אין צריך לזכות להדיוט צריך לזכות וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה צריכין לזכות לא דברו בנשיא אלא בהוה רבי יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לכתוב שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן: **גמ'** אמאי מיתסר אמר רב ששת הכי קתני ומה תקנתן [ג]יכתבו חלקן לנשיא [א](רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט ומה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט הכותב לנשיא אין צריך לזכות והכות' להדיוט צריך לזכות וחכמים אומרים [ד]אחד זה ואחד זה צריכים לזכות לא דברו בנשיא אלא בהוה): ר' יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לזכות שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן: תניא ר' יהודה אומר אנשי גליל [ב]קנטרנין היו והיו נודרין הנאה זה מזה עמדו אבותיהם וכתבו חלקיהן לנשיא: **מתני'** [ה]המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל [ג]נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה מעשה [ד]באחד בבית חורון שהיה אביו (ב) נודר הימנו הנאה והיה משיא את בנו ואמר לחבירו חצר וסעודה נתונים [ה]הינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר אם שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים א"ל [ו]נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו [ז]נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומתרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו (ג) [ח]אמרו חכמים [ו]כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מיחסרא והכי קתני [ט]ואם הוכיח סופו על תחילתו אסור ומעשה נמי בבית חורון באחד דהוה סופו מוכיח על תחילתו אמר רבא לא שנו אלא דאמר ליה (ד) והינן לפניך אלא כדי שיבא אבא אבל א"ל שיהו לפניך שיבא אבא מדעתך הוא דא"ל לישנא אחרינא אמרין לה אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל והינן לפניך הוא דאסור אבל א"ל הן לפניך שיבא אבא ויאכל מותר אלא אפילו אמר ליה הן לפניך יבא אבא ויאכל אסור מאי טעמא סעודתו מוכחת עליו

ההוא

רש"י

[י]**והבור שבאמצע**(ה). כדמפרש בשלהי פרק בתרא דעירובין (דף קד.): **בדבר של אותה העיר.** דשל שניהן הן: **והספרים.** ספרי תורה שניהן נתנו בהן מעות עם אנשי אותה העיר: **והכותב חלקו לנשיא.** בגמרא מפרש לה: **שהכותב לנשיא א"צ לזכות.** ע"י אחר אבל הכותב להדיוט צריך לזכות ובזה כח נשיא יפה מכח הדיוט: **בהווה.** שכן דרך לחלוק כבוד לנשיא: **גמ' תניא רבי יהודה אומר אנשי גליל קנטרנין הן.** כעסנים הן: **וכתבו.** מדבר של אותה העיר לנשיא כדי שיהו אלו ואלו מותרין בהן: **מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל.** הך מתניתין אייתי נמי לעיל באידך פירקין (ד' מג.) אלא דהתם לא נקט לה אלא משום דיוקא משום דבעי למיתנא עלה הפקר דפליג בה רבי יוסי: **ויהא העון תלוי בראשו.** שיהא אביו המודר הנאה אוכל על ידו: **אמרו חכמים כל מתנה שאינה.** כל כך ברשות המקבל שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: **גמ' מעשה לסתור.** דברישא קתני המודר הנאה וכו' וקתני תקנתא דמצי למעבד כה"ג והדר תני מעשה וכו' לסתור דבריו הראשונים: **חסורי מחסרא והכי קתני.** במתניתין המודר הנאה וכו': **ואם הוכיח סופו על תחלתו.** שלא נתן לו אלא על מנת שיתן לזה ויאכל אסור ומעשה נמי וכו': **לא שנו.** דאינה מתנה אלא דאמר ליה (ו) והינן לפניך דמשמע דהכי א"ל והינן נתונין לך אלא על מנת שיבא אבא: **אבל אמר ליה והן לפניך שיבא אבא ויאכל מדעתיה הוא דקא אמר ליה.** דהכי משמע והן נתונים לך והם בדעתך שיבא אבא הוי דוקא לו: ע"א אמר רבא לא תידוק ותימא דאיכא חילוק בין והינן לפניך בין והן לפניך דודאי תרווייהו אסירי דהא סעודתו מוכחת עליו שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא אביו ויאכל דה"ל כמ"ד והינן לפניך:

כיפי

ר"ן

ואסורין בדבר של אותה העיר. שהם דרים בה מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהן שהרי יכולין למכרן ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר והוו להו כשותפין שאוסרין זה על זה: **והתיבה.** שנותנין עליה ספר תורה לקרות והספרים שקורין בהן: **והכותב חלקו לנשיא.** מפרש בגמרא דה"ק מה תקנתן יכתבו חלקן לנשיא דבהכי שרי כדתנן(י) נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה: **שהכותב לנשיא אין צריך לזכות.** שמיד שכתב לו שטר מתנה קנה אע"פ שלא זכה אדם בשבילו משום דיפה כח הנשיא: **ולא דברו בנשיא אלא בהווה.** שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות. וקשה לי לרבנן דאמרי דאחד זה ואחד זה צריכין לזכות אם כן מאי קמ"ל מתני' הא תנן לה תרי זמני נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה בשלמא לרבי יהודה קא משמע לן דאינו צריך לזכות אלא לרבנן מאי קמ"ל ונראה בעיני דקמ"ל דאע"ג דאין הלה מסתלק ממה שנתן שעדיין משתמש בביהכ"נ כבתחילה שרי דלא תימא הערמה בעלמא היא ואסור ומתני' דקתני ואסורין בדבר של אותה העיר רבנן היא ולא רבי אליעזר בן יעקב כדאמר לעיל(ז) דבית הכנסת כחצר שאין בה דין חלוקה דמי הילכך כיון דאפסיקא הילכתא לעיל כר' אליעזר בן יעקב ליתא למתני'. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהלכות נדרים (הל' ד ה ו) כרבי אליעזר בן יעקב ופסק נמי למתני' וכבר השיגו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו היכי מזכי שטרא לבי תרי: **המודר הנאה מחברו וכו'.** הך מתני' תנן לה בפירקין דלעיל (דף מג.) ולא נשנית כאן אלא בשביל דבר שנתחדש בה שאם הוכיח סופו על תחלתו הערמה הוי ואסור: **והיה משיא את בנו.** מדיר היה משיא את בנו: **כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה.** כלומר דנהי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת וכדאמרינן בפרק יש נוחלין (ב"ב קלז:) דעל מנת שתחזירהו לי הקדישו אינו קדוש דמידי דחזי ליה קאמר ליה שאני התם דמ"מ לשעתה מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפי' לשעתה אינה שלא נתכוון להקנותה לו כלל אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר בה והיינו לישנא דמתני' דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' ולא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' משום דתנא הכי קאמר כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בהערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי איתא בירושלמי [סופ"ה] רבי ירמיה בעי וכי אין אדם נותן מתנה על מנת שלא יקדישנה כיני מתניתא כל מתנה שהיא בהערמה שאינה שאם הקדישה תהא(מ) מקודשת אינה מתנה: **גמ' ומה תקנתן.** שלא יהו אסורין: **מעשה לסתור.** לא לסתור ממש קאמר דהכא שאני דאמר ליה והינן לפניך אלא הכי פריך כיון דמעיקרא תנא שרי היכי מייתי עובדא לאסור לאורחיה דתנא למיתני מעשה לסיועיה למאי דתנא ברישא: **ואם הוכיח סופו על תחלתו.** שהוכיח סוף דבריו על תחלתן שאינן אלא הערמה וכגון מתנת בית חורון דאסיק למילתיה ואמר והינן לפניך אבל כל שלא אמר בפירוש אע"פ שהענין מוכיח בעצמו דלא יהיב ליה אלא כי היכי דליתהני מודר אפ"ה הויא מתנה: **לא שנו אלא דאמר ליה**(י) **והינן לפניך.** דהוי תנאי גמור אבל א"ל ויבא אבא מדעתך הוא דאמר ליה דלאו תנאה הוא ומתנה גמורה היא אלא דאי בעי עביד הכי וכדאמרינן בפיו"ט (ביצה כ.) בההוא דאמר הבו ד' מאה זוזי לפלניא ולנסיב ברתאי דאמר(ס) רבא ד' מאה זוזי שקיל ברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב: **ל"א אמרי לה אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל והינן לפניך הוא דאסור אלא אפילו יבא אבא ויאכל אסור מ"ט סעודתו מוכחת עליו.** דנהי דבעלמא ויבא לאו תנאי הוא הכא שאני משום דאנן סהדי שאין אדם מכין סעודה לנשואי בנו ונותנה לאחר הלכך סעודתו מוכחת עליו דמאי דאמר ויבא אבא לתנאי גמור קאמר. מיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לאחר מכן לא כיון דבשעת מתנה לא אמר מידי. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב (בפ"ז מהל' נדרים הל' טו) דאפי' לאחר שעה אסור ואינה מתנה:

ההוא

תוספות

רחבה ומרחץ ובית הכנסת. אתיא כרבנן דאסרו בחצר דאין ברירה: **אסור ברחבה ובבית הכנסת.** יש לדקדק לכאורה משמע דאתי' כרבנן דאמרי אין ברירה ולא אמר האי דידיה קמהלך כמו בחצר לרבי אליעזר ובפרק בתרא דביצה (דף לט.) גבי בור דמתניתין דעולי בבל קבעי למימר דמתני' דהכא אית ליה ברירה ולכך מותר בבור משום דהאי דידיה קממלא והאי דידיה קממלא ואם כן אמאי אסור בבית הכנסת ובדברים של אותה העיר ויש לחלק [בממלא] מים מן הבור בהא סבר תנא דיש ברירה בהא שהוא מסלקו מחלק חבירו אבל להשתמש או להכנס בדבר שחבירו שותף ודאי לית להו ברירה וה"ה דהוי מצי למיתני דשניהן מותרין למלאות מבור שבעיר בפרק הדר (עירובין מה:) עוד נראה להר"ר שמואל מאוריי"א ז"ל דסוגיא דהתם סברה כסברא דריש פירקין דרבנן סברי שפיר דיש ברירה ולא אסרו אלא (בבריירה) משום קנסא ודווקא בדברים של אותה העיר אבל בדברים של עולי בבל לא רצו לקנוס לפי שהוא לכל העולם: **והתיבה.** ארון שנותנין בו ס"ת: **והספרים.** היו רגילין לקנות ספרים משל צבור ללמוד בהם בני העיר: **והכותב חלקו לנשיא.** מפרש בגמרא דה"ק כילד תקנתם יכתבו חלקם לנשיא והא דלעיל גבי חצר לא קאמר הך תקנתא דחצר שהיא מיוחדת ממש אין תקנה לתת אותה לנשיא אבל הכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אחר כך יכולין לילך וליהנות שהנשיא לא יקפיד עליהן כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי היא לכל בני העיר ולנשיא לאו דווקא דה"ה אם לאחד מבני העיר אלא לרווחא דמילתא נקט כדמוכח לקמן לא דברו חכמים אלא בהווה והטעם לפי שחולקים כבוד לנשיא א"נ כיון שאנו מתחילים לעשות תקנה בחלק זה יש לנו לעשות התקנה הטובה שנוכל ואם נתנו שיתנוהו לאחד מבני העיר שגם הוא ידיר אחד מחבירו הנאה אבל הנשיא אינו רגיל להדיר ולהקפיד על ישראל: **אין צריך לקנות.** דאלים כחו ולכך תיקנו שיכתוב לנשיא דאין צריך לקנות שאם יתקנו לכתוב לאחר פעמים ישכחו לזכות ואתי לידי תקלה: **שכבר כתבו אביהם.** כלומר זכותם כתבו לנשיא מדורות הראשונים: **כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה.** כלומר שאם הקדישה בעודה בידו אינה מקודשת אינה מתנה גם לשאר מינים ואסור אביו ליכנס בחצר וא"ת והא אמר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה וי"ל דהתם כל כמה דלא החזיר הוי מתנה גמורה לכל מה שירצה אבל הכא אין בידו להקנותה לשום אדם דלא נתנה אלא כדי שיאכל אביו: **אמאי מיתסר.** בשביל שכתב חלקו לנשיא: **עמדו אבותיהם.** ראשי בית אבות שלהם והכריזום שיכתבו חלקיהם לנשיא: **מעשה לסתור.** דעד השתא לא חזינן מתנה גרועה: **ואם הוכיח סופו על תחילתו.** פירוש סוף דיבורו כגון שסיים ואינם לפניך אלא כדי שיאכל פלוני אבל אמר ליה והם לפניך שיבא אביו מדעתו קאמר ליה: **סעודתו מוכיח עליו.** שלא היה בדעתו ליתן כ"א שיבא אביו:

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג ד מיי' פ"ז מהל' נדרים ה"ב וה"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכד:

טו ה ו מיי' שם הל' יד [טו טז] סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ט [וטוש"ע חו"מ סי' רמא סעי' ה]:

מסורת הש"ס

א) [מכאן עד אלא בהווה נראה מיותר], ב) [בערוך ערך קנטר איתא קנטרנין], ג) [לעיל מג.], ד) [כתובות עא. ב"ב קלד. לעיל מג:], ה) נ"א לך במתנה ואינן לפניך, ו) נ"א לא נתתי, ז) נ"א לא נתת, ח) נ"א וכשבא הדבר לפני חכמים, ט) [גיטין סו. זבחים ב: חולין לט:], י) [נ"ל אחר ד"ה בדבר], כ) [לקמן כאן], ל) [דף מו:], מ) [נ"ל אינה, ירוש'], נ) ס"א ואינן, ס) [נ"ל רב פפא],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואחד כותב להדיוט שהכותב לנשיא אין צריך כצ"ל ותיבות מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט נמחק: **(ב)** שם במשנה שהיה אביו מודר הימנו וכו' וסעודה נתונים לך במתנה ואינן לפניך אלא וכו' אמר לו אם שלי וכו' א"ל לא נתתי את שלי וכו' אמר לו לא נתת לי את שלך: **(ג)** שם תלוי בראשו (אמרו חכמים וכו' אינה מתנה) תא"מ ונ"ב ס"א וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: **(ד)** גמ' דאמר ליה ואינן לפניך וכו' שיבא אבא וכו' אבל א"ל וכו' שיבא אבא וכו' מדעתך וכו' דא"ל ואינן לפניך הוא דאסור: **(ה)** רש"י ד"ה והבור שבאמצע הדרך כדמפרש: **(ו)** ד"ה לא שנו וכו' דאמר ליה ואינן לפניך אלא וכו' דמשמע דהכי אמר ליה ואינן נתונין וכו' והם נתונים לך ואם בדעתך שיבא אבא הוי קורא לו ע"א אמר וכו' חילוק בין ואינן לפניך בין וכו' כמאן דאמר ואינן לפניך:

מוסף רש"י

והיה משיא את בנו. והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו (רשב"ם ב"ב קלד.). **ויהא עון תלוי בראשו.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה נמצאתם חוטאין והנהנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל (שם). **כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה, אינה מתנה, הואיל וגילה דעתו שעל מנת כן נתנה לו שלא יקדישנה (שם). **סעודתו מוכחת עליו.** דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתכוון לתת לו מתנה גמורה (שם).

פירוש הרא"ש

והבאר שבאמצע הדרך. שבין בבל לארץ ישראל ומלאוהו עולי גולה: **הרחבה והשווקים.** שבעיר: **והתיבה.** שנותנין בה ספרים. **והספרים.** שקנאום בני העיר ללמוד בהם: **והכותב חלקו לנשיא.** בגמרא מפרש: **אלא שהכותב לנשיא אין צריך לזכות.** מפני כבודו של נשיא תקנו שיקנה בלא קנין בדבר זה: **ואין לו מה יאכל.** לעיל (דף מג.) קתני היה מהלך בדרך והכא קא משמע לן דאפילו בעיר אם אין לו מה יאכל מותר: **כל מתנה.** שלא נגמרה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ויש ספרים גרסי שאם הקדישה מקודשת וה"פ שאינה מתנה לענין זה שאם הקדישה מקודשת אינה מתנה: **גמ' אמאי מיתסר.** המודר כיון שהמדיר כתב חלקו לנשיא: **מעשה לסתור.** מעיקרא תנא דשרי והדר מייתי עובדא לאסור: **ואם הוכיח סופו על תחילתו.** שלא היתה מתנה גמורה אסור: **אבל אמר לו והן לפניך שיבא אבא מדעתו הוא דא"ל.** תלה הדבר בו אם הוא רוצה פייס לאבא שיאכל עמך כי הכל שלך: